תלמוד בבלי · אחרונים · בניהו

בניהו על ביצה

רבי יוסף חיים מבגדאד

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

בניהו על ביצה

רבי יוסף חיים מבגדאד

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/בניהו-על-ביצה/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף טו. 4
דף טז. 4
דף כא. 5
דף כד: 5
דף כה: 5
דף לב: 6
דף לט. 7
דף מ. 7

דף טו.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֵין לוֹ לָאָדָם בְּיוֹם טוֹב אֶלָּא אוֹ אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה, אוֹ יוֹשֵׁב וְשׁוֹנֶה. הקשה הרב מהריק"ש ז"ל למה נכנס בלשון שלילה לומר אֵין לוֹ לָאָדָם בְּיוֹם טוֹב אֶלָּא וכו' והוה ליה למימר אָדָם בְּיוֹם טוֹב אוֹ אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה אוֹ יוֹשֵׁב וְשׁוֹנֶה עיין שם.

ונראה לי בס"ד דאמרינן בסוכה (סוכה כז:) מעשה ברבי אלעאי שהלך להקביל פני רבי אליעזר רבו בלוד ברגל, אמר לו: אלעאי, אינך משובתי הרגל, וקאמר התם טעמא משום שהיה רבי אליעזר: אומר משבח אני את העצלנין שאין יוצאין מבתיהן ברגל שנאמר (דברים יד, כו) 'וְשָׂמַחְתָּ אַתָּה וּבֵיתֶךָ' עיין שם, ולכן אמר רבי אליעזר עצמו כאן אֵין לוֹ לָאָדָם בְּיוֹם טוֹב אֶלָּא וכו' שבא לשלול מי שאומר שהוא יש לו תענוג כשילך מביתו אצל אוהביו וקרוביו דאינו רשאי בכך, וכן נמי היכא דהוא הולך לקבל פני רבו נמי סבירא ליה לרבי אליעזר דאינו רשאי, דהא רבי אלעאי תלמידו הוה, ועם כל זה אמר לו הכי, ולזה אמר בלשון שלילה אלא או אוכל ושותה אצל אשתו, או יושב ושונה בביתו.

ברם יש להקשות למה נקיט 'יוֹשֵׁב וְשׁוֹנֶה' והוה ליה למימר 'אוֹ שׁוֹנֶה'? ונראה לי בס"ד דאמרו בגמרא (מגילה כא.) גבי משה רבינו ע"ה כשלמד בסיני תורה מהקב"ה שהיה לומד הקשות מיושב והקלות מעומד, ובזה נתיישבו המקראות וכן צריכין לנהוג בבית המדרש, עיין שם. וידוע דהקשות יש בהם טירחא גדולה ואיכא למימר לא ילמד קשות ביום טוב משום טירחא, וכמו שאמרו (נדרים לז.) גבי הרב המלמד תורה לתלמידים בשבת, ולכן אמר יוֹשֵׁב וְשׁוֹנֶה רוצה לומר ישנה גם הקשות דצריכין ישיבה ודינייהו בישיבה.

דף טז.

הַנּוֹתֵן מַתָּנָה לַחֲבֵרוֹ אֵין צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וּמֹשֶׁה לֹא יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו. קשא דילמא משה רבינו ע"ה שלא הודיעו שאני, מפני שהוא מוכרח שידע בראותו כי יראים ליגש אליו, ובודאי שאל ואמר לו הטעם כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו, אבל אדם דאין סופו לדעת צריך להודיעו? ונראה לי בס"ד דיליף זה ממה שהוצרך הכתוב לומר ולפרש 'וּמֹשֶׁה לֹא יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו' ומאי קא משמע לן? הא ודאי לא ידע מעצמו דאין אדם רואה הפנים שלו אם לא יגידו לו אחרים מה שרואין בו! לכן יליף דבא הכתוב ללמדנו דין זה דהנותן מתנה אין צריך להודיעו.

והנה הטעם דהוה סלקא דעתך שצריך להודיעו, כתב רש"י כדי שלא יהא חושב ותוהה ומהיכן בא לו דבר זה, ועיין מהריק"ש מה שכתב בכונת רש"י ז"ל, ונראה דיש חסרון

איזה תיבות בדפוס בדברי רש"י ואנא עבדא נראה לי הא דאמר אין צריך להודיעו הכונה הוא דאין צריך להודיעו בשביל מה נתן לו המתנה אם בשביל הנאה שקבל ממנו מכבר או בשביל העתיד או בשביל מזכרת אהבה, והכי דייק לישנא דאמר הַנּוֹתֵן מַתָּנָה לַחֲבֵרוֹ דמשמע דנותן לו להדיה שידע חבירו מי הוא הנותן לו, ויליף ממשה רבינו ע"ה דלא הודיעו השי"ת בשביל מה היה לו קירון פנים אם בשביל זכותו או בשביל כבוד ישראל.

דף כא.

אָמַר לֵיהּ: עוֹרְבָא פָּרַח. נראה לי בס"ד מתחלה נמי לא השיאו לדבר אחר וגם לא הוציא שקר מפיו, אלא אין כונתו לומר עורבא שהוא רוצה לומר עוף העורב אלא הוא לשון עריבות, ולשון מליצה הוא דרוצה לומר העריבות של גופי פרח ממני מחמת הטורח, ואין לי ישוב הדעת להשיב מילתא דצריך לה טעמא שצריך לעיין בה היטב.

דף כד:

כִּי אֲמָרָה לְהָא שְׁמַעְתָּא, בְּאוֹרְתָּא אָמַר: מֻתָּרִין בַּאֲכִילָה, בְּצַפְרָא אָמַר: מֻתָּרִין לְקַבֵּל. קשא איך אמר דברים הפכיים? ונראה לי בס"ד באורתא לא אמר מותרים באכילה בפירוש אלא אמר כמו שאמרו במשנה שאמר רבן גמליאל מותרין הם אלא שאין רצוני לקבל ממנו, והם דייקו האי מותרין באכילה הוא, דאי בטלטול בלבד קשא איך דבר שאסור באכילה יהיה מותר בטלטול דכיון דאסור באכילה נעשה מוקצה, ועוד כיון דאסור באכילה אם יטלטל חיישינן דילמא אכיל ליה, על כן ודאי מותרין באכילה קאמר, אך בצפרא פירש הדברים להדיה שאמר לעולם אסורין באכילה אך מותרין בטלטול משום כיון דספק מוכן הם לא החמירו בו כל כך לאסרו בטלטול, ודי להחמיר לאסרו באכילה בלבד.

דף כה:

לֹא יֹאכַל אָדָם שׁוּם וּבָצָל מֵרֹאשׁוֹ, אֶלָּא מֵעָלָיו, וְאִם אָכַל, הֲרֵי זֶה רַעֲבְתָּן. פירוש אם יאכל מראשו אין צריך להתעכב אלא הוא יכול לאכול תכף, אבל אם יאכל מצד הדבוק בעלין צריך להתעכב עד שיחתוך העלין, ולכן אם אוכל מראשו מחזי רעבתן דהרואהו אומר שהוא אוכל מצד זה כדי לאכול במהרה.

אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אֲפִלּוּ כְּתוּרְמוּס זֶה, שֶׁשּׁוֹלְקִין אוֹתוֹ שִׁבַּע פְּעָמִים וְאוֹכְלִין אוֹתוֹ בְּקִנּוּחַ סְעוּדָה, לֹא עָשָׂאוּנִי בָּנַי. פירוש הם עבדו ז' מיני עבודה זרה דמנה להו קרא ונמצא

נטמאו בשבעה מיני טומאה, והמרירות של התרמוס הוא משל לטומאת העבודה זרה, והשליקה של התרמוס משל לפרענות ויסורין שהביא עליהם כדי שבאלו היסורין תוסר מרירות הטומאה מהם ואכילת התרמוס אחר שליקתו הוא משל לתשובה שצריכין ישראל לעשות אחר ביאת היסורין עליהם, ולזה אמר אֲפִלּוּ כְּתוּרְמוּס זֶה שאוכלין אותו אכילת עראי אחר שליקתו שקנוח סעודה אכילת עראי היא לֹא עָשָׂאוּנִי בָּנַי, כי אני שלקתי אותם ביסורין כדי להסיר מרירות שבע מיני טומאה של עבודה זרה מהם דעל ידי כך יעשו תשובה גמורה של קבע והם אפילו תשובה קלה של עראי לא עשו אחר היסורין שהבאתי עליהם.

שְׁלֹשָׁה עַזִּין הֵן; יִשְׂרָאֵל בָּאֻמּוֹת. כֶּלֶב בַּחַיּוֹת. תַּרְנְגוֹל בָּעוֹפוֹת. קשא והלא יְהוּדָה בֶן תֵּימָא אוֹמֵר, הֱוֵי עַז כַּנָּמֵר (משנה אבות ה, כ) ואם כן כאן הוה ליה למימר נָמֵר בַּחַיּוֹת?

ונראה לי בס"ד דהכא קאמר על אותם שהם עזים מצד טבעם ומזגם, אך הנמר עזותו מצד הפיסול שלו שהוא מצד אביו ואמו, דהא כתב הרב אמת ליעקב ניניו ז"ל (מערכת הנו"ן של מבוא שערים אות י"ט) בשם הגאון מוהר"ן ז"ל דהנמר הוא ממזר, שכשהלביאה תובעת לארי לתשמיש מתביישת ממנו והופכת פניה לקיר ועומדת כך שיעור זמן מה עד שיעבור הארי ויראה אותה וישכב עמה, ולפעמים יזדמן דקודם שיעבור הארי יעבור חזיר היער ויבא עליה ויוצא מהם נמר שהוא עז פנים, ולכן כל מי שיש לו עזות פנים יש בו חשש ממזרות, וזהו הנמר דקליפה וכו' עיין שם. נמצא עזות הנמר באה לו מכח יחוסו שהוא הממזרות שיש בו, ולכן לא הזכיר הנמר כאן, כי כאן איירי בעזין מצד טבעם ומזגם.

דף לב:

כָּל הַמְצַפֶּה לְשֻׁלְחָן חֲבֵרוֹ, הָעוֹלָם חָשַׁךְ בַּעֲדוֹ. בסה"ק **בֶּן יְהוֹיָדָע** חלק ב' פרשתי בס"ד דוקא הַמְצַפֶּה לְשֻׁלְחָן, כגון שחבירו הבטיחו מה שישאר אחר אכילה יתן לו, כי כיון שהבטיחו על שיור זה יהיה ספק, דשמא לא יישיירו כלום, אבל אם הבטיחו לשלוח מקדירתו אין בזה ספק כי בקדרה ודאי יש וכאשר לוקחין מן הקדרה להביא על השלחן מציחין גם בעבורו, דהתבשיל עדיין לא נאכל ממנו כלום, וכיון דודאי יאכל אין עולם חשך בעדו, כך היא כונתו כמו שכתבתי שם, והדברים הובאו שם בקיצור.

והא דנקיט לשון 'חשך' נראה לי בסוד דאמרו רז"ל בגמרא דשבת (שבת קד.) אֶלֶף־בֵּית, אֶלֶף בִּינָה. גִּימֶל־דָּלֶת, גְּמוֹל דַּלִּים. מַאי טַעְמָא, פְּשׁוּט כַּרְעֵיהּ דְּגִימֶל לְגַבֵּי דָּלֶת? שֶׁכֵּן דַּרְכּוֹ שֶׁל גּוֹמֵל חֲסָדִים לָרוּץ אַחֲרֵי דַּלִּים דְּלֵהֲדֵר אַפֵּיהּ שלא יבוש העני ממנו, נמצא אותיות

גימל דלת הם שייכים לעשיר בעל השלחן שהוא גומל דלים. והנה בשני אותיות אלו יש אות ל' והיינו דאות למ"ד ראשו זקוף למעלה מכל האותיות וזה מורה אות ל' של גימל מה שאמר מונבז המלך אבותיו גנזו למטה ואני גנזתי למעלה (בבא בתרא יא.), ובאות ל' השני אשר באות דלת יש בו רמז למה שאמר עוד מונבז המלך אבותיו גנזו במקום שהיה שולטת בו, ואני גנזתי במקום שאין היד שולטת, כי כל גבוה אין יד שולטת בו. נמצא יש שני ל' באותיות גימל דלת האמור על העשיר שהוא גומל דלים שרמוז בהם יתרונות הנזכר, וזה המצפה על שלחן אחרים שאין לו שלחן משלו יחסר לו אות ל' מן שלחן כנגד חסרון אות למ"ד של גימ"ל, וגם יחסר מספר ל' שהוא כנגד ל' השני של דלת מן מספר נון דשלחן, נמצא אותיות שֻׁלְחָן נעשו אצלו חשֵׁךְ, ולזה אמר עוֹלָם חָשַׁךְ בַּעֲדוֹ.

דף לט.

חֲמִשָּׁה דְּבָרִים נֶאֶמְרוּ בְּגַחֶלֶת. קשא הוה ליה למימר שִׁשָּׁה דְּבָרִים, דהא איכא דבר אחד האמור בירושלמי מברכין בורא מאורי האש על השלהבת ואין מברכין על הגחלת? ונראה לי בס"ד דהכא מנה דברים שהם חשיבות בגחלת וגריעות בשלהבת דאין בה ממש, אבל ענין זה דמברכין להיפך שהוא גריעותא בגחלת ועדיפות בשלהבת, ולכן לא מנה זה עם חמש הנזכר.

דף מ.

תָּנוּ רַבָּנָן: אֵלּוּ הֵן מִדְבָּרִיּוֹת, וְאֵלּוּ הֵן בֵּיתִיּוֹת. קשא למה האריך כל כך והוה ליה למימר תָּנוּ רַבָּנָן: מִדְבָּרִיּוֹת, כָּל שֶׁיּוֹצְאוֹת וכו' בֵּיתִיּוֹת, כָּל שֶׁיּוֹצְאוֹת וְרוֹעוֹת וכו'.
ונראה לי בס"ד דלא תימא אי איכא באותו מנהג זה שיש להם שֶׁיּוֹצְאוֹת וְרוֹעוֹת חוּץ לַתְּחוּם וּבָאוֹת וְלָנוֹת בְּתוֹךְ הַתְּחוּם, אז אותם שֶׁיּוֹצְאוֹת בְּפֶסַח וְרוֹעוֹת בָּאֶפֶר, וְנִכְנָסוֹת בְּרִבְיעָה רְאשׁוֹנָה חשובין מדבריות, אבל אי לית להו בהמות שֶׁיּוֹצְאוֹת וְרוֹעוֹת חוּץ לַתְּחוּם וּבָאוֹת וְלָנוֹת בְּתוֹךְ הַתְּחוּם, אז אותם שֶׁיּוֹצְאוֹת בְּפֶסַח וְרוֹעוֹת בָּאֶפֶר, וְנִכְנָסוֹת לָעִיר בְּרִבְיעָה רְאשׁוֹנָה נמי חשיבי בייתות כיון דנכנסות ברביעה ראשונה! ועוד היינו אומרים דוקא אם באותו מקום אין להם בהמות שיוצאות ורועות באפר ואין נכנסים לישוב לא בימות החמה ולא בימות הגשמים אז אלו שנכנסים לעיר ברביעה שניה חשובים מדבריות, אבל אם יש להם בהמות שאין נכנסים לעיר לא בימות החמה ולא בימות הגשמים, אז אלו שֶׁיּוֹצְאוֹת בְּפֶסַח וְרוֹעוֹת בָּאֶפֶר וְנִכְנָסוֹת בְּרִבְיעָה רְאשׁוֹנָה נחשבים בייתות! ולכן נקיט תחלה לשון שלילה בסתם 'אֵלּוּ הֵן מִדְבָּרִיּוֹת, וְאֵלּוּ הֵן בֵּיתִיּוֹת'

כלומר בכל אופן שיהיה נחשבים אלו מדבריות, ובכל אופן שיהיה נחשבים אלו בייתות. ונראה לפרש דרך רמז בברייתא כי אנשי ישראל נחלקים לשני כיתות כת אחת הם תלמידי חכמים, ואלו נקראים מְדַבְּרִיּוֹת כי עסקם ומלאכתם בדיבור, וכמו שנאמר בזוהר הקדוש (בהקדמת בראשית דף יו"ד) על פסוק (שיר השירים ג, ו) 'מִי זֹאת עֹלָה מִן הַמִּדְבָּר' דדריש לה לשון דבור, כמה דאת אמר (שיר השירים ד, ג) 'וּמִדְבָּרֵיךְ נָאוֶה' בההוא דבור בשפוון איהי עולה וכו' עיין שם. וכת השניה הם בעלי בתים שהם העשירים העוסקים לצורך פרנסת בתיהם, ואלו נקראים בַּיִתְיוֹת.

ואמר **מְדַבָּרִיּוֹת** אלו החכמים **כָּל שֶׁיּוֹצְאוֹת בְּפֶסַח** כלומר בפה סח דכתיב בבעלי תורה (משלי ד, כב) 'כִּי חַיִּים הֵם לְמֹצְאֵיהֶם' למוציאם בפה, **וְרוֹעוֹת בָּאֲפָר** פרנסתם דלה ורזה מאד כמו שאמר התנא (משנה אבות ו, ד) כַּךְ הִיא דַּרְכָּהּ שֶׁל תּוֹרָה, פַּת בַּמֶּלַח תֹּאכַל וּמַיִם בַּמְּשׂוּרָה תִּשְׁתֶּה וְעַל הָאָרֶץ תִּישָׁן וְחַיֵּי צַעַר תִּחְיֶה וּבַתּוֹרָה אַתָּה עָמֵל, וכן מצינו מפורש על כמה תנאים שהיה מאכלם פחות שבמאכלים ואין נהנים מהנאות עולם הזה, ורבי חנינא בן דוסא מאכלו קב חרובין מערב שבת לערב שבת (תענית כד:), וחזקיה המלך ע"ה היתה סעודתו ירק (סנהדרין צד:), וכן בכלהו רבנן, וזהו בָּאֲפָר סעודה פחותה, או 'באפר' בהפוך אתוון 'בפאר' שיונקים מן התפארת בסוד (דברים ד, ד) 'וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּה' אֱלֹקֵיכֶם', **וְנִכְנָסוֹת בְּרִבִיעָה רִאשׁוֹנָה** כי ידוע ד' חלקים יש לתורה שהם פרד"ס [פשט, רמז, דרש, סוד] וכך סדרם לפי מעלתם הסוד רְבִיעָה רִאשׁוֹנָה, הדרש רְבִיעָה שְׁנִיָּה והוא בנגלה, והרמז רְבִיעָה שְׁלִישִׁית, והפשט רְבִיעָה רְבִיעִית, ושלש אלה הם בחלק הנגלה והם מלבד שעוסקים בחלק הנגלה בשלשה הנזכר אלא גם נכנסים ברביעה ראשונה הוא חלק הסוד הנסתר.

וְאֵלּוּ הֵן בַּיִתְיוֹת אלו העשירים בעלי בתים **כָּל שֶׁיּוֹצְאוֹת וְרוֹעוֹת חוּץ לַתְּחוּם** שעסקם בעולם הזה שהוא חוץ לתחום עסק התורה שנתנה לנו מן הבינה שהיא נקראת תחום חותם חומת כידוע, אך על ידי עסקם באמונה וגם מחזיקים ביד תלמידי חכמים בָּאוֹת וְלָנוֹת בְּתוֹךְ הַתְּחוּם שיש להם חלק בעסק התורה, כמו שנאמר רז"ל (ויקרא רבה כה, ב) עתיד הקב"ה לעשות צל וחופה לבעלי המצות עם בעלי תורה, שנאמר (קהלת ז, יב) 'כִּי בְּצֵל הַחָכְמָה בְּצֵל הַכֶּסֶף', שגם הם חלקם **בחיים**.

בְּשֵׁם ה' נַעֲשֶׂה וְנַצְלִיחַ לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ